

Kungliga bibliotekets remissvar på Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

Sammanfattning

Kungliga biblioteket (KB) tillstyrker utredningens förslag som syftar till en likvärdig kommunal och regional beredskap inför fredstida krissituationer och krig. KB har i uppdrag att ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet och vill därför lämna ett par kommentarer till utredningsresultatet.

För att främja likvärdig tillgång till biblioteksverksamhet vid fredstida krissituationer och krig vill KB att:

- man vidare utreder vad som menas med att ”viss biblioteksverksamhet” bör upprätthållas vid fredstida krissituationer och krig.
- länsstyrelserna inkorporerar uppgifter om bibliotekens verksamhet och förutsättningar både vad gäller planering och förberedande åtgärder samt i lägesbilder vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.
- regeringen beaktar bibliotekens behov av stöd och samordning på beredskapsområdet i den fortsatta utvecklingen av beredskapsstrukturen.

Innehåll

I den nationella biblioteksstrategin *Strategi för ett starkt biblioteksväsende* slog regeringen 2022 fast att biblioteken har en roll inom det civila försvaret. Enligt regeringen handlar bibliotekens roll om att ”värna tillgången till faktabaserad och trovärdig information i såväl fredstida normallägen som vid fredstida krissituation och krig.”¹

KB har i uppgift att ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet och har därför följt hur de kommunala folkbiblioteken arbetar med beredskap. Genom intervjuer, samverkan och analys av politiskt beslutade biblioteksplaner har KB god kännedom om hur biblioteken utvecklar sin roll inom den kommunala beredskapen. Bibliotekens roll handlar ofta om att säkra medborgarnas informationsförsörjning genom att ge tillgång till litteratur, samhällsinformation, nyheter, teknik och internet samt att främja medborgarnas medie- och informationskunnighet (MIK).

¹ Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022-2025:
https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/biblioteksstrategi_k-dep_webb_220420.pdf (20250212)

Samtidigt återstår mycket för att säkerställa likvärdig tillgång till biblioteksverksamhet vid fredstida krissituationer och krig.

KB tillstyrker utredningens förslag och vill lämna följande kommentarer till utredningsresultatet med anledning av ovanstående observationer.

6.3.3 Generella verksamhetskrav, s. 244ff. samt s. 494 ff.

Utredningen avhåller sig från att definiera exakt vilken samhällsviktig verksamhet som ska bedrivas vid fredstida krissituationer och krig i kommuner och regioner men konstaterar att dessa rimligtvis omfattar åtminstone de författningssenliga uppgifterna. I utredningens påföljande författningss kommentarer identifieras bibliotekslagen (2013:801) som en sådan författning och utredningen konstaterar att för att upprätthålla ”grundläggande värden i samhället” kan ”viss biblioteksverksamhet enligt bibliotekslagen” behöva fortgå i kommunerna även under ett krigstillstånd i Sverige (s. 496).

KB välkomnar att utredningen identifierat biblioteken som en del av kommunernas grundläggande verksamhet som behöver fortgå oavsett situation. För att främja likvärdig tillgång till biblioteksverksamhet vid fredstida krissituationer och krig vill KB peka på behovet av att ytterligare utreda vilka delar av biblioteksverksamheten som här åsyftas.

I detta sammanhang vill KB betona att även regionerna har ett uppdrag om att bedriva regional biblioteksverksamhet enligt bibliotekslagen. Detta bör tas i beaktande i ovanstående utredning.

6.3.11 Informationsskyldighet gentemot statliga myndigheter, s. 299ff

Enligt lagförslaget ska kommuner och regioner ha en informationsskyldighet gentemot staten både vad gäller den planering och de förberedande åtgärder som görs, samt hålla staten informerad om händelseutvecklingen och lokala behov genom så kallade lägesbilder vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Utredningen föreslår att det är länsstyrelserna som ska ha detta uppdrag.

KB har uppdraget om att ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet (Förordning (2008:1421) med instruktion för Kungl. biblioteket). Under covid 19-pandemin var det utmanande att upprätthålla detta uppdrag med hänsyn till kommunernas rapporteringsbörda. För att synliggöra det stöd som kommunerna behöver för att planera för och upprätthålla biblioteksverksamheten menar KB därför att länsstyrelsernas lägesbilder behöver innehålla uppgifter om bibliotekens verksamhet och förutsättningar. Detta är också avgörande för att KB ska kunna upprätthålla sitt uppdrag om nationell överblick vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Biblioteken är centrala kulturinstitutioner i samhället och som sådana har de behov av ökat stöd och samordning på beredskapsområdet. I totalförsvarspropositionen 2025-2030 (Prop.

2024/25:34) avser regeringen beakta kulturinstitutionernas roll i den fortsatta utvecklingen av beredskapsstrukturen.

Ställningstagande

KB tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer:

- Vad utredningen menar med att ”viss biblioteksverksamhet” bör upprätthållas vid fredstida krissituationer och krig bör utredas vidare.
- Länsstyrelserna bör inkorporera bibliotekens verksamhet och förutsättningar både vad gäller planering och förberedande åtgärder samt i lägesbilder vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.
- Regeringen bör beakta bibliotekens behov av stöd och samordning på beredskapsområdet i den fortsatta utvecklingen av beredskapsstrukturen.

Anna Lundén har beslutat detta yttrande. Eleonor Grenholm har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också handläggarna Lilit Nersesyan och Stéfanie Topelius samt informationssäkerhetssamordnare Malin Lindholm deltagit.

Beslutet har signerats elektroniskt.

Anna Lundén

Avdelningschef, Avdelningen för samverkan

Eleonor Grenholm

Handläggare, Avdelningen för samverkan